

Laureati Sedmog riječkog bijenala mladih

Aleksander Bassin

Tradicionalna galerijska postavka u riječkoj Modernoj galeriji, u kojoj svake druge godine izlažu mladi jugoslavenski slikari i vajari, letos je u ljubljanskoj Mesnoj galeriji uspješno predstavila četiri laureata Bijenala iz 1973. godine.

Slovenački ideo bio je posebno značajan — među njima je Franc Novinc, kao i mladi Rudi Španzel, kome je istovremeno ovo i prvo samostalno istupanje. Takođe je zabeležen uspешan nastup Ratka Janjića-Joba iz Zagreba i Mehmeda Zaimovića iz Sarajeva.

Od četvorice nagrađenih (izuzev Zaimovića) trojica su uočljivo upozorili na prisutnost figurativnih tendencija na njihovu specifičnost i dalje mogućnosti. Raspon u tom pravcu je očigledan, ishodište Janjićeve figure je u snažnoj hegedušićevskoj morfologiji, koji u specifičnoj, jednom fantazmagoričnoj, drugi put kruto realnoj, samo bojom dočaranoj konstelaciji — zrači novom suštinskom dimenzijom. Ekspresivni akcenti slojevito zakrivaju meditativne Janjićeve figure, podređujući se krutosti kompozicije, za koju lako možemo očekivati da će je ublažiti.

Novinčevno viđenje pejzaža danas došlo je do stepena na kome se očigledno približava koloristički čvršćoj modelaciji u smislu predstavljanja objekta kao viđenja optičke stvarnosti, gde jedna specifična kolorističnost upozorava na fantazmagorično doživljavanje događaja u realnosti. U tako reći zaista intimnu „mitomaniju“ Novinc unosi drugačije i nove, u određenom smislu, agresivno otvorene skale boja, pulsiranje savremenog životnog bila.

Slikarski svet Rudija Španzla predstavlja posebnu verističnu rekonstrukciju optičke stvarnosti. Razume se, izabrane, nipošto svakodnevnne, u neku ruku kao anahronično delovanje meditacije. Upravo taj anahronizam je očigledna i iznad svega važna nadrealna dimenzija u Španzlovom delu, koje sadržajno upotpunjuje pozadina izvedena do perfekcije, polutonovima i lazurnim premazom. Ta patina, koja bi se mogla činiti paradoksalnom, u suštini je rezultat određenih psiholoških dimenzija savremenika, koje bismo mogli označiti kao meditativno-romantičarske, magično-transcendentalne, a pri tome vezane za oštro zacrtanu izražajnost. Svakako je ovo, iako prvo, predstavljanje potvrdilo veliki Španzlov talenat i racionalnu odlučnost da svoju zamisao izgrađuje i dalje.

Mehmed Zaimović koji se pre dve godine predstavio u ljubljanskoj Maloj galeriji, izložio je samo četiri slike. One su ipak ubedljivo ukazale na dalji put u njegovom radu. Njegovo apstraktno viđenje, splet razigranih elemenata, ploha, linija, trakastih oblika, predstavlja jednu od najznačajnijih osobnosti nove ornamentike u jugoslavenskom slikarstvu, u karakterističnoj žuto-crvenoj kolorističkoj skali, gibanje, ritam, prostor sa nerazlučivo povezanim elementima koji podstiču slikarevu maštu i omogućavaju uvek nove, nekonvencionalne razvojne mogućnosti. Sučeljavanje figuralnih oblika i apstrakcije dalo je Zaimovićevom delu izuzetno originalan pravac.

Originalni crtež

Aleksander Bassin

Četvrta međunarodna izložba Originalnog crteža na Rijeci susret dvesta stranih autora iz četrdeset devet država sa našim, odabranim izlagačima i predstavlja nastavak otvorenog dijaloga, dijaloga koji je započeo pre četiri godine, na drugoj priredbi ove vrste, kada su pored klasičnog Perlinija najviša priznanja poneli Titus Carmel i naš Šutej, koji su proširili pojam crteža, isto kao i godinu dana kasnije nagrađeni Ayo i Brazilijanac Dias.

Čista crtačka disciplina, pravo razgraničavanje površine ograničenim ili neograničenim linijama, koje se mogu proizvodno postaviti u prostoru, u poslednjoj deceniji dobijaju novu, karakterističnu ulogu. Riječki bijenale izrastao je iz takvih uslova koji su omogućili razvoj savremenih figuralnih težnji, revalorizirajući crtež ne samo kao studijsku skicu i osnovu, već pre svega kao samostalno izražene i dorečene misli, kao svojevrstne slobodne i cenjene poruke — ne u tradicionalnom značenju reči, već crteža kao znaka osnovnog savremenog komuniciranja, crteža koji može imati snage, a istovremeno naglasiti individualnost — što je do danas postizano samo dokumentarnim fotografskim zapisom. Odnos crtež—fotografija na jednoj strani, i novo značenje apstraktnih struktura na drugoj, u kojoj kao da se čini da više nema prostora za ludističnu dimenziju: svi u crtežu izražavaju snažnije, intenzivnije pretenzije, koje sa igrom, arabeskom ili oblicima nove ornamentike nemaju ničeg zajedničkog. Crtež postaje racionalno nadziravana likovna disciplina, angažovana u određenom značenju te reči, oslobođena poruka samo nove, precizno uobličene misli, a ne samo čista likovna igra. Takav crtež, s intenzivnim kolorističkim akcentima, koji su dopunjeni i kolažnim intervencijama u krajnjoj liniji čini fotografski zapis. Budućnost Bijenala u Rijeci vidimo u prezentiranju pojma grafike uopšte, izuzev reproduktivnih, serijskih vrsta.

Ako se u tom kontekstu osvrnemo na dvesta inostranih gostiju ovogodišnjeg bijenala, moramo priznati da je živost oblika potpuna, ne toliko zbog velikih imena, koji ne sudeluju ili ostaju

po strani (dobar primer je Antonio Segui iz Argentine i Tim Scott iz Engleske), zatim koji su se ustalili u svom stvaralačkom zamahu, već pre zbog mnoštva ideja i koncepata. Ideje i zamisli se tim više dopunjuju na najspontaniji način, do korišćenja svih izražajnih mogućnosti i širine. Ograničavanja skoro da nema, individualni rukopisi razvijaju se i rastu; pred nama se tako otvaraju zapisi intimnih i monumentalnih dimenzija, a takođe i čisti znaci savremenog likovnog trenutka:

specifičnost austrijske ekspresivne, seksualno obojene crtačke škole Hrdličevskog formata, u kojoj je razigranost i pronicljivost Angelike Kaufman, osamljeni češki nadrealizam, koji je zakoračio u perfekcionizam monumentalnih dimenzija Pavla Nešlehe, engleski hiperrealizam Balakyana i visoka crtačka tradicija Alana Davija, pa akvareli Michaela Rothensteina, italijanski spontanizam Emilija Vedove, od preciznijeg analitičkog realizma Concetta Pozzattija. Dodajmo još konstataciju o poljskom crtanom kolažu koji je prerastao u artizam u delu Feliksa Syszka, o španskoj bizarnosti u delu Hernandeza, pojedince, kao što su Finac Kanerava, Kanađanin Grund, Nizozemka Kaper — svi su strogi figurativni racionalisti meditativnog raspona. Kao uvek, iznenadila je nova slikovitost japanskih crtača, među kojima je nagrađeni Kunihiro Amano najpreciznije opredelio novu, apstraktnu vrednost savremenog crteža, sintetizovanog iz drvorebarske tradicije i moderne znakovne intervencije. Kao druga krajnost stoji mađarski i rumunski koncept, osobito u delima Atalaja Gabora, odnosno Bitzana Jona, kao zacrtano verbalno geslo odnosno revaloriziran akcijski rukopis.

Sve ovo ukazuje da se kod naših istočnih suseda otvaraju nove izražajne mogućnosti izvan spoljnog tradicionalnog evropskog (pariskog) koncepta. O njima bi vredelo nekad zapisati dublje utiske.

Preostala četvrtina izlagača na bijenalu su Jugosloveni. Gde je naš crtež? Najviše priznanje dato je Veličkoviću za radikalni fi-

guralni kolažni crtež, dokument par excellence vremena, koji takođe pesimizam, pravi „pacovski“ život, vredi gotovo isto kao i Japančeva premija; počasno priznanje virtuosnom vajarskom crtežu Džamonje, nagrada za perfekciju nove prostorne igre u crtežu Mira Šuteja, za klasičnog, uvek svežeg Čelića, Nagornog, Murtića, Glihu, Petlevskog, Berbera. Svakako, takav odgovor ne bi bio potpun, jer naročito širina figurativnog govora koji se penje od razigrane antropomorfne simbolike i znakova (Miljuš, Apolonio, Aleksić), preko fantazmagoričnih viđenja (Ljuba Popović, Boljka, Ivanjicki, Jakelič, Kavurić, Prvulović, Nevjes-

tić, Planinc, Makuc, Krašovec, Novinc) do hiperrealističke perfekcije (Kragulj, Španzel, Jesih, Marušić) otkrivajući širok medi-tativni raspon. Čini se takođe, da je naš domet bio iznenađujuće ubedljiv i ugodan, pogotovu ako smo svesni da upravo jugoslovenski udeo u svekolikom bogatstvu i širini pojma crteža koristi pri tome sve mogućnosti. Zaista je šteta da su pozivi autorima — Berniku, Kiaru Mešku, Stupici, Tihecu, Dragu Tršaru, Bojanu Bemu, Boureku, Dadu Đuriću, Kulmeru i Reljiću, ostali bez odziva.

Dubrovnik

Vladimir Veličković

Galerija Sebastijan
Dušan Đokić

Nizom novih crteža-kolaža, Vladimir Veličković po drugi put beleži samostalno izlaganje u dubrovačkoj galeriji „Sebastijan“, obogaćujući tako inače zanimljiv niz samostalnih istupanja naših

najistaknutijih savremenih umetnika u ovom gradu. Iako po izvesnim detaljima predstavljaju u određenoj meri novinu, crteži-kolaži na ovoj izložbi u dubokoj su organskoj vezi

